

зізналися, що грають роль агресора у класі та завдають знуцання над іншими дітьми, 28,4% дітей вказали, що відчувають постійну тривогу щодо ймовірного знуцання над ними у класі, тощо. Такі дані висвітлюють проблему булінгу у школі як таку, що є досить гострою на даний момент.

Отже, проблема булінгу є актуальною та водночас складною, оскільки у ситуацію цькування може потрапити будь-яка людина, при цьому виконувати різні соціальні ролі: жертви, агресора, помічника, спостерігача. В останні роки спостерігаємо збільшення випадків булінгу серед дітей в школі. Тому питання соціально-педагогічної роботи з дітьми, схильними до таких дій, актуальні сьогодні і вимагають ретельного вивчення

Список використаних джерел

1. Василюк А. В. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А.В.Василюк, Ю.В., Бондар, А.В.Хіля. – Вінниця, 2020. – 175 с.
2. Губко А. А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А. А. Губко. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2013. – №114. – С. 46–50.
3. Демченко Е.П. Одаренный ребенок как личность с особыми потребностями в инклюзивном пространстве учебного заведения / Е. Демченко, О. Зайцева // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. – Volume II, May 26th-27th. – 2017. – P. 61–71.
4. Демченко Е.П. Статус одаренного ребенка в проблемном поле инклюзивной педагогики / Е.П.Демченко // Инклюзивное образование как организационная основа педагогики многообразия : сб. науч. ст. по итогам Международного образовательного проекта «Подготовка и переподготовка педагогов и руководителей образования в среде многообразия». - Мозырь : МГПУ им. И. П. Шамякина, 2016. – С. 105-109.
5. Деякі питання організації виховного процесу у 2020/2021 н. р. Щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок : Лист МОН № 1/9-385 від 20.07.20 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/75232/
6. Любчак Л.В. Вибір оптимальної стратегії взаємодії майбутнього педагога з дітьми із особливими освітніми потребами /Л.В.Любчак // Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії // зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 210-213.
7. Малкіна-Пих І. Г. Психологічна допомога в кризових ситуаціях / І.Г. Малкіна-Пих. - М. : Издво Ексмо, 2005. - 960 с.
8. Міщик Л. І. Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка» : навчальний посібник / автори-укладачі Л. І. Міщик, О. П. Демченко ; за заг. ред. Л. І. Міщик. – К. : Вид. Дім «Слово», 2013. – 328 с.
9. Найдьонова Л. А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л. А. Найдьонова. // Київ. – 2011. – №4. – С. 34.
10. Порядок застосування заходів виховного впливу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://serch.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE34394Z.html
11. Порядок реагування на випадки булінгу (цькування) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://serch.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE34394Z.html.
12. Протидія булінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu>
13. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : лист МОН України від 31 серпня 2020 р. № 1/9-495 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>.
14. Швець Н. А. Вплив соціально-економічних, психолого-педагогічних чинників на забезпечення здорового способу життя в студентському середовищі / Н.А. Швець // Придніпровські соціально-гуманітарні читання, 16 травня 2014 р. – Кіровоград, 2014. – С. 81-84.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Король Ольга, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: А.В. Хіля, кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти*

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF A PANDEMIC

Korol Olha, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті досліджено та описано теоретичні аспекти розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах пандемії. Розкрито позитивні та негативні сторони даного процесу.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, люди з особливими освітніми потребами, пандемія.

Abstract. This article investigates and describes the theoretical aspects of the development of inclusive education in Ukraine in a pandemic. The positive and negative sides of this process are revealed.

Key words: inclusion, inclusive education, people with special educational needs, pandemic.

Розвиток інклюзивної освіти в Україні на сьогоднішній день набуває нових форм та охоплює дедалі більше регіонів. Науковці та практики переймають найкращий досвід зарубіжних країн, вивчають та впроваджують нові технології, методи та форми роботи із людьми, які мають особливі освітні потреби. Створюються інклюзивні центри. Усе більше шкіл переходять на інклюзивну форму навчання, зокрема мова йде про створення інклюзивних класів, в організації яких значну роль відіграють громадські організації та волонтери, які підтримують тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Особливо важливим в цьому контексті звучить питання підтримки дітей з інвалідністю, забезпечення рівних з іншими можливостей і умов отримання ними якісної освіти, соціалізації й інтеграції в дитячий колектив [2; 3; 4; 8 та ін.].

Завдяки усвідомленню необхідності залучення дітей з інвалідністю до освітнього, виховного і соціально-педагогічного процесів, на сьогодні в нормативно-правовому полі України суттєво змінилися акценти з надання послуг компенсаційного характеру до включення таких дітей в освітній простір загальноосвітньої школи та, власне, у життя суспільства [5].

Варто зазначити, що на даний час в Україні, на жаль, відсоток людей з особливими освітніми потребами зростає, що ускладнює розвиток та поширення інклюзивної освіти в Україні, відповідно мова йдеться про навчання. Однак, термін «інклюзивне навчання», пов'язаний не лише з певною категорією людей, а й для усіх. Оскільки інклюзивне навчання «передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку» [8, с.23].

Даний процес має позитивні тенденції впровадження інклюзивної освіти в останні роки. Однак, усе змінилося у 2020 році, адже весь світ перебуває в процесі боротьби з поширенням вірусу COVID-19. Це змінило долю не лише

політики чи медицини, а й долю всього людства і, зокрема, негативно позначилося на освіті. Так, усі учасники освітнього процесу перейшли на дистанційну форму навчання через швидке розповсюдження вірусу, і весь світ має сьогодні дотримуватися правил самоізоляції та використання індивідуальних засобів захисту.

Пандемія негативно позначилася на усіх сферах життєдіяльності людини. І навіть зараз, коли «все працює», статистика заражених на COVID-19 не знижується, а навпаки збільшується і тому знову існує загроза, що будуть введени жорсткі карантинні заходи. Тому, на нашу думку, варто звернути увагу на вплив пандемії на розвиток інклюзивної освіти України, її загрози та перспективи.

Складається враження, що пандемія повернула нас (у сфері інклюзії) на декілька десятків років назад. Адже, на початку двохтисячних, усі люди з особливими освітніми потребами (інвалідністю) перебували на індивідуальному навчанні, або ж здобували освіту в спеціальних закладах. Це підтверджує той факт, що аналіз реального життя дітей з інвалідністю засвідчував їхнє перебування в досить традиційному та «замкнутому просторі сім'ї, медичних установ або інтернатних закладів, у кращому випадку – денного перебування в центрах соціально-психологічної реабілітації» [10, с.30].

Переважає більшість дітей з особливими освітніми потребами і сьогодні залишається вдома, що пов'язано із проблемами здоров'я, слабким імунітетом, обмеженою кількістю пасажирів у громадському транспорті тощо. Варто зазначити, що під час жорсткого карантину, було закрито все, що пов'язано із освітньою галуззю: починаючи з дитячих садочків, закінчуючи вищими навчальними закладами. Функціонували лише заклади першої необхідності для життєзабезпечення.

Звичайно, освітній процес не був повністю зупинений, оскільки навчання продовжувалося в онлайн форматі. Проте, бажаних результатів такий процес не гарантував.

З огляду на вищесказане, нами було окреслено наступні негативні сторони розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах пандемії:

- закриття або ж обмеженість доступу до освітніх закладів;
- обмеженість у пересуванні;
- зменшення фінансування даної сфери;
- погіршення стану здоров'я, зокрема і психоемоційного;
- усі труднощі засвоєння освітньої програми «лягли на плечі» родин, асистентів учителя та спеціалізованих закладів.

Даний перелік негативного впливу карантинних обмежень не є повним, однак ми спробували перелічити основні позиції, що мають найбільший вплив на стан розвитку інклюзії. Проте, в кожній події варто шукати й позитивні сторони, серед яких ми змогли виокремити наступні:

- збільшення вільного часу на спілкування з рідними;
- захоплення новими видами діяльності;
- стимулювання до самостійності в навчанні;
- опанування різними ІКТ тощо.

Звичайно, позитивні сторони не компенсують негативних, однак стануть рушієм до змін та пошуків вирішення важливих проблем та вдосконалення системи освіти. Так, стратегія розвитку національної системи освіти має здійснюватися у контексті сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів та відповідати вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить розвиток України в XXI ст., сприятиме інтегруванню національної системи освіти до європейського і світового освітнього простору [1, с.9].

Проблема розвитку інклюзивної освіти в Україні набуває особливого значення, зокрема в умовах стрімкого розповсюдження вірусу, адже пандемія негативно позначається в усіх сферах діяльності людини. Тому варто шукати нові методи та форми взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами, не забуваючи про необхідність їхнього включення в суспільне життя, адже сучасний світ та його проблеми диктують власні умови та вимоги, до яких нам варто пристосовуватися та відшукати шляхи вдосконалення освітнього процесу. Адже, на нашу думку, проблеми не мають зупиняти розвиток та інновації, а навпаки – мають їх стимулювати.

Список використаних джерел

1. Ашиток Н. Проблеми інклюзивної освіти в Україні / Н. Ашиток // Людинознавчі студії Серія «Педагогіка». – Випуск 1/3, 2015. – С. 4-11
2. Бондар Ю. В. Розвиток творчих умінь молодших школярів з особливими освітніми потребами з використанням інтерактивних технологій / Ю.В.Бондар // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2020. – Випуск 1 (46). – С. 18–21.
3. Василюк А. В. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А.В.Василюк, Ю.В., Бондар, А.В.Хіля. – Вінниця, 2020. – 175 с.
4. Демченко О.П. Формування соціальної компетентності дітей з особливими потребами у процесі використання виховних ситуацій / О.П.Демченко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : серія 19. Корекційна педагогіка та соціальна психологія : зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. – С.60-63.
5. Колосова О.В., Гурал-Пулроле Й. Соціальна адаптація дітей з синдромом Дауна / О.В. Колосова, Й.Гурал-Пулроле Й // «Young Scientist». – № 5.2 (57.2). – Маю. – 2018. – С. 49-53.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А.А.Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272с.
7. Лазаренко Н.І. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії / Н. І. Лазаренко, А. В. Хіля, А. М. Коломієць // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2017. - Вип. 13 . – С. 124-156.
8. Любчак Л.В. Вибір оптимальної стратегії взаємодії майбутнього педагога з дітьми із особливими освітніми потребами / Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії // Зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 210-213.
9. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад. : А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2020. – 168 с.
10. Хіля А.В. Виховання у дітей з функціональними обмеженнями ціннісного ставлення до життя засобами арттерапії [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / А.В.Хіля ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2017. – 339 с.
11. Швець Н. А. Вплив соціально-економічних, психолого-педагогічних чинників на забезпечення здорового способу життя в студентському середовищі / Н.А. Швець // Придніпровські соціально-гуманітарні читання, 16 травня 2014 р. – Кіровоград, 2014. – С. 81-84.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

*Матвєєва Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*